

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА III СВЕЗКА VI

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1897.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

МИТРОНОСЦУ ЊЕГОШУ

— генијалном српском пјеснику —

Велики гласниче мудрости, вјечнијех радова творче,
Што са катедре духовне ни посија мудрости зрна, —
Вјечно ће дичит' се са тобом поносна Гора ни Црна,
Ватрени геније рода и слободе велики борче.
Кћери су тебе небеснице будиле, дизале го е —
„Луча“ гдје засија мудрошћу с „Горскијем Вијенцем“ нама;
Српског' парнаса избраниче, житељу светога храма,
Гдје си уз лиру огласио хероје Црне ти Горе.
Цијењен „алем“ твој „алеме“ других умова глаци —
Мудрости свете ко жељан је, источник нека твој нађе,
Од свих у њ пића душевних је пиће твог „Вијенца“ слађе.

Геније, слава ти! јер ти је од грома лире глас јачи, —
Највећи пјесник — философ свег' српскога народа ти си,
Ловћен се окруни са тобом, што се над морем тим виси.

Манастир Косијерево, на Спасов-дан 1897.

Радомир.

У Ц Р Н О Ј Г О Р И *)

— ПУТОПИСНА ЦРТА И УТИСЦИ —

НАПИСАЛА Терезина Д-р Јенкова, посрвио Ур.

(Н а с т а в а к.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

Ein Land durchaus erfüllt von hohen düstern Gebirgen, eine nackte, öde, baum und strauchlose Steinwüste, deren monotone tote Hochfläche nur hie und da durch eine finstere gähnende Schlucht unterbrochen wird — in diesem ganzen trostlosen Gebiete aber als menschliche Bewohner einzig und allein eine geringe Zahl halbverhungertes hohlängiger verlumpter Hirten, die bei der ersten besten Gelegenheit sich in mordstüchtige Briganten verwandeln, — dies ist das Bild ungefähr, das bei dem Worte „Montenegro“ vor den Augen des deutschen Publikums, wenn nicht Europas überhaupt, aufsteigt. Aber dies Bild ist wenigstens zum größten Theile ein falsches.

Dr. Bernhard Schwarz „Montenegro.“
CRNOJEVIC

Земља нанизана свуда високим стрмим планинама, кршевита пустиња, гола, без стабла и цбуна, једноликост које бркају гдје-гдје само црне и страховите провалије — на свему овоме жалосном предјелу, слични људскијема становницима, живе неколико пола-гладнијех, голијех и дивљијех чобана, који се, при свакој даној прилици, претварају у крволочне лопове — то је од прилике слика, која никне пред очима Немачке, ако не уопште и све јевропске публике, када чују ријеч „Црна Гора.“ Али је та слика, готово свему обиму своме, — лажна.

Д-р Бернхард Шварц „Црна Гора.“

Тихо смо ишли даље. Кочијаш Мићко, млад и стасит Црногорац живо је гонио коње. Јутро бијаше прилично хладно и ја му пружим чашицу финога пића, не оћаше да прими, него захвали, говорећи: „Госпођо, ја не пијем ракије!“ Доцније сам дознала, да Црногорци нијесу понешени за пићем, а најмање за ракијом. А у нас? — каква је разлика?

*) „Slovenski Narod.“

Кочијаш ћераше коње по каменитом путу, који је у завојцима између гора. Нијесам у стању исказати оно осјећање, које ме обузе, кад угледах црногорско земљиште. С литице, по којој се вије пут, видиш пред собом неко зеленило — то су Његуши. У наоколо само голи камен, без сваког дрвећа, а доље зелена равница и плодородна поља, цвјетајуће дрвеће и друго бујно биље, које те подсећа на исток. У средини те долинице пружају се скромне, малене, бијеле кућице.

Његуши су врло знаменито мјесто, родно мјесто и данас сретно владајуће куће — Његоша. Занимљив је постанак ове куће. У другој половини XVI вијека, када Турци жестоко и немилосрдно притјешњаваху хришћане-Херцеговце, кућа Његуша утече у Црну Гору и ту се настани. Овђе се набрзо умножи и обогати тако, да је постала најчувенија међу Црногорцима.

Год. 1696, Црногорци изаберу за својег владикау Данила Петровић-Његоша. Већ се навршило двјеста година од доба, када на престолу црногорском сједе храбри и знаменити дом Петровића, који је преживио тешке и страсне дане за слободу, утврдивши државно јединство народу и довео га из оног тешког положаја у сретан живот.

Садашњи сретновладајући Књаз Никола има ту свој лет-никовац.

Ишли смо даље и даље, док се не заустависмо пред једном малом кућом при самом путу. Упитам кочијаша, како се ово мјесто зове, и он ми каза „Чекање.“ Занимала ме је ова кућица, крчма, изађем из кола и уђем унутра. Све бијаше неочекивано чисто и уредно. Околу стола сједијаше 12 јунака, по народној пјесми, и међу њима млада врло zgodна дјевојка. Сви су били ођевени у свечаном руху по народном обичају, који јасно показује особине славенских народа: Богато изаткана гуњина, златом извезена, широке гаће, из сиње материје, које се спуштају на бијеле докољенице; Из појаса им вири и блијешће оружје, с којим се никада не раздвајају: дугачки љути ханџар и два бојито окована самокреса. Црногорац оружје воли више од свега: ако му дарујеш ханџар или леденицу — учинио си му вишу љубав, него да си му дао не знам колико новаца, па били то жути дукати.

Ја се нијесам могла у тој крчми нагледати љепоте тих дванајесторице чилих и развјених главара. Врло уљудни крчмар ми донесе црну кафу и предлагаше заложити печеног овнујског или свињског меса. Један љубазни човјек понуди ме да

заједно са шћерком дођем у њихово друштво, које нас поздравља, кличући: „Живјели Словенци!

Разговор се утиша. Ја сам се чудила, како они тако познају наше обичаје, као прости људи! Загледала сам њихове образе: израз њихова лица говори ти о њиховом поштењу, достојанству, великом значају и племенитости срца; њихово пламтеће око је поносно и ведар, љубак поглед на свијет! Ја сам се радовала, што сам међу њима, а и они су били веома задовољни, када сам им причала о нама Словенцима. Често се чујаху усклици: „Живјели Словенци, живјели!“

Морали смо се журити час прије. На њихову молбу морала сам им казати своје име и дозволити угошћење. Опремимо кочије и изађемо, а из јуначких грла заори се пјесма народна, црногорска, сјетна, дирљива и пријатна.

Ишли смо даље без заустављања. Сријетали смо на путу по два и по три човјека. Да, кад погледаш те жилаве људе, кошчане руке, блештеће и оштро око и оружје за појасом, одвратно би ти било и просто не би вјеровао, да под таквом спољашњошћу налази се благо црногорско срце. Ко је год пролазио мимо нас, нагло нас је поздрављао, уљудно поздрављао.

Пут се сада спушта. Види се Ловћен, особито његова капа, која се тако уздиже у небо, као чакљина. То није случајна појава јер на врху Ловћена, на висини од 800 метара видиш малену грађевину — надгробни споменик највећег српског пјесника Рада Томова Петровића († 1851 год.), заслужног српског књижевника. Сам Књаз Никола у својој некој пјесмици обраћа се његовом пјесничком генију, гдје, међу осталим, говори:

„Пун штовања и гордости,
Твој вјечити дом полазим,
Да јуначке твоје кости
Једном вредом сувом сквасим!!.

Пјесме Књаза Николе I.

Размишљајући о пјеснику Петровићу, случајно ми паде на ум епопеја „смрт Смаил-аге Ченгића“. Ја сам хтјела да о томе говорим, да ли је еп продро и у најниже слојеве српске. Истина, мој кочијаш ми је причао почетак тога с усхићењем, заносно. Овог пута сам први пут чула народну пјесму из уста народних. Па како не би дирнуло човјека, кад чује црногорског јунака гдје прича дугачку причу о Краљевићу Марку, о Турцима, о страховитом Ченгић-аги?!

Шћерка ме упозори на лијеп приказ. Сунце је високо на чистом, као кристал небу; пред нама у долини уздизаше се брежуљак за брежуљком, као острове при островцу у широком мору; а посред њих плодородно цетињско поље неких $5\frac{1}{2}$ к. м. у дужини и 1 к. м. у ширини и свуд унаоколо је окружено горама, а у самој средини лежи варош — Цетиње.

(Наставиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ЖИВОТ И КЊИЖЕВНИ РАД ДАНТА АЛИГЈЕРИ-А

Пише М. Н.

Била би греота за свакога, па и за нас младе Србе, кад не бисмо бар у оволико, у колико ћу ја овђе изнијети, познавали једног великог генија не само италијанског, него уопште свјетског. Срамота би била — попуштавам — непознати препородитеља модернијех мисли; онога, који се вас посвети разборитом животу; онога, који служи на част и понос једног великог и сама по себе поноситог народа италијанског, не познавати, дакле, Данта Алигјери-а, који је заслужио — ако је ико пријед или послје њега — да буде свијету на понос! Требало би познати у каква је мутна времена и борбе партијске јадиковао, може се рећи, овај велики дух, па тек онда да се позна његова могућност и оцијене заслуге. Требало би такође изучавати, и то дубоко размишљајући, његову Божанствену комедију, па једва тек онда да се види висина и пространост његових замишљаја.

Држи се, да се родио у мају 1265 год., од Алдигјера Алдигјери-а и Дона Беле, зар шћере Дуранти-а дељи Абати. Отац му је био одвјетник у републици и држао се странке Гвелфа; а за старевину ништа му се не зна, осим што су били вазда Гвелфи и да њима припада некакав Каћагвидо, шикунџед пресников, који се родио 1091 г. а умро у крсташки рат 1147. Слабо се зна и о његовом првом ђетинству. Зна се толико, да је иза-рана почео показивати свој напредни таленат. Ма Бог љубави — зар за то што му је мило било, да постане велик — устријели га својом оштром стријелом још у младим му годинама.

Год. 1283, кад Данту није било још ни пуне 18 година, распламти се његово племенито срце за Беатрицом, ђететом од 9 година, ћером Фолка Партинарша. Беатрица се удаде за Симона де Борди-а, ма то не умањи непрестану идеалну божанствену Дантову љубав. Она је постајала све јача, све замашнија и силнија, да је ни рана смрт Беатрицина 1290 ублажити није могла. На против, преставши да не гледа пред

очи свога идеала, своју идеалну племениту жену, постаде тако јадан, тако ожалошћен, да, по ријечи Бокачијевих, и због непрестаног плача, и због љуте ране те унутра у срцу осјећаше, и због немарности у естетичком држању на поље, постао бијаше готово сличан некаквој дивљој ствари. Сув, необриван, и готово у свему крући од онога те се пријед чињаше.“

Ма та платоничка, узвишена његова љубав за једнијем дјететом с почетка, за туђом женом доцније, за сјећањем њенијем најпослије, — би узрок свијех његовијех узвишенијех полета. Идеал љепоте и врлине би му та његова „анђелска жена,“ коју обесмрти у свој Нови живот, а особито у Рај своје чудновате поеме.

Да би нашао одушке тој његовој прекомјерној љубави, заљуби се поново у некакву другу „племениту жену,“ која за неке би морала бити филозофија, а за друге Гема Донато, која му доцније постаде и жена.

Док је још био дијете и младић, наука га није могла уморити. Њој и љубави вас је био одан, па је тако и остао до смрти своје, осим што му се томе придружила и још политика. С почетка се у њу није мијешао, али с тијем нећу да речем, да, кад је отаџбина потресовала његове мишке, није се међу прве њене синове Луијем Капа, да је голим мачем у руци брани; а то свједочи Бејсика Кампајне 11 јунија 1289, у који се данте међу прве борио, и с Црној Врелфима Фиорентисим добио Гибелине из Арца. За тим исте године, у августу, био је с Фиорентинцима и Лукесима у опседа замке Капрона, јер то он исти свједочи у пјесми XXI Очистилишта.

Послије смрти Беатрицине, за Данта наступа нови живот; живот, који најбоље показује сву могућност великог његовог ума, особито у изучавањима филозофским и политичким. Од свијех филозофа највеће је љубио Аристотема. Њега је држао за учитеља филозофије, као Виргилија за учитеља поезије; као што сâм за посљедњега каже у I-ој пјесми Пакла, онђе ће вели:

„Tu se' lo mio maestro e il mio autore:

„Tu se' solo colui, da cui io tolsi

„Lo bello stile, che mi ha fatto onore.“¹⁾

Филозофију Аристотелову изучавао је највеће по Арпским коментаторима Авериоса и Авиђене.

У толико у Фиоренцу настају велике промјене. Пенфи добијају установу настојништва. Установљавају чин заставника

¹⁾ Тиен мој учитељ и мој автор; ти си једини од којег ја научих лијепи стил, који им част допринесе.

правде 1283. Излазе страшни закони Ђона дела Бела противу великана. У толико и Данте пуни својих 25 година пунољетства, да може ступити у коју од лијепих вјештина, одакле може послије учествовати у публичне послове републике. И заиста, уписавши се у вјештину медика и специјалиста, учествова сад у један сад у други од 3 државна савјета све до 1295. Мало за тим, 5 јула 1296, ступи међу капетане, па не много иза тога међу началнике вјештина. За тим је више пута био шиљат као посланик од стране републике. Те многостручне почасте те је Данте добијао при крају XIII-ог столећа, а у не много година и свједоче, колику љубав, колико поштовање умио је стећи од народа и у политици.

То се најбоље посвједочило тијем, што га 15 јунија 1300 године почасте најузвишенијим степеном у републици, т. ј. изабравши га наставника (priora) републике; али: „сви јади и све несреће моје имаше почетак и узрок од несретњег мог избора за приора, за којег ако сам био недостојан по неопрезности, по вјерности и по годинама био сам достојан.“²⁾

Но у овај чин он не траја много, не пуна 2 мјесеца дана и то од 15 јунија до 14 али 15 августа. Већ у Фиоренци бијаше све отишло из лијег пута. Сами Гвелфи бијаху се подијелили у двије партије (страни): на Бијеле и Црне Гвелфе. — Први не удаљаваху се од идеја гибелинских; а други бијаху препредени пријезницима. Онда на папском пријестолу сјеђаше Бонифацио VIII, који жељаше из свега срца умијешати се у Фиоренце; а на жалост, Црни му дадоше прилику да му се испуни жеља, позвавши га да измири разјарене странке фиорентиске. Папа му обећа, да ће му у мјесто своје послати Карла од Валлоа, да их измири. — Кад Бијели дочују за ту по Флоренцу најнесрећнију папину намјеру, изаберу из своје средине Данта и пошљу га у Рим, да одврати Бонифација VIII-ог оа те намјере. И таман док је на обалама Тибра папа задржавао Данта са ласкавим ријечима и притворним обећањима, на обали Арна Дантова мила Фиоренца је пропадала. Јер, док се Данте задржавао у Рим, преговарајући с папом, дотле је папа исти пождио највећи огањ између странака у Фиоренци, и добио тијем изговара, да пође Карло ди Валлоа, да их измири. Овај несретни човек чим уђе у Фиоренцу, 1-ог новембра 1301, дадне сву влас Црнијема у рукама; а ова једна странка „Црна“ не само по имену, него и по памети и по срцу, даде маха својим црним разредним жељама. — Имали су као

²⁾ Из једног његовог писма.

странка на челу Карси-а, Данти-а, али се у свему питао крште од Губиа. Овај човјек окрутан и немилостив по природи, нешто из личних освета, не пожали, но: оглоби, оплијени, изагна, прогна, затвори, поби више од 600 најодабранијех фиоренскијех фамилија. Данте, без да зна ишта што се догађа, будући се још наодио у Рим, у прве би осуђен, сентецијом од 27 јануара 1302, на глобу од 5.000 фиорина и то: као лупеж државнијех новаца, поткупљач, интересија, гло-бација и изјелица у новцу и у роби.

Несретни Данте, враћајући се из Рима, није био далеко пуних 6 к. м. од границе жалосне му Отаџбине, кад је чуо овај црни и за њега и за цијелу му странку — глас. У мјесто што је мислио, да ће весело стати међу фиорентинцима, и причати им лажна обећања папина, прими сентенцију, с којом се глобљава онако, како се никако одужити није могао, а у њој тако окривљен како за Данта би било понижење доћи и правдати се. Једном ријечи такву сентенцију, која му је забрањивала ући у милу му Фиоренцу. И заиста, јадни Данте, дочека изван граница миле му републике другу сентенцију још црњу и жалоснију од прве. С овом другом сентенцијом, од 10 марта 1302, за то што Данте није на прву одговорио или с новцем или с оправдањем, осуђује се на вјечито прогонство из Отаџбине, и, да се жив спали, ако се ипак буде уфатио близу граница републике. И ово постаде грана Ес Војске Пјесник, као и са свијема осталијема, у гроб пошао СРН Оневи Сјадно Дантово искрено срце није помишљало, да ће то тако задовојек остати, и снукао се по Тошканији, *mendicando sua vita a frusto a frusto* ³⁾ тек дако се смилује на њега она отаџбина, коју је он толико на срце носио. — Не дочекавши то, прегне да са осталијема бијелијема јуначким предузећем уђе у Фиоренцу, 8 јуна 1302, али, због јадности и расутости друштва, омрази му се брзо и то предузеће, и повуче се на траг далеко од драге му домовине, да живи само за науку.

Сад долази потуцање Дантово, што оно наш народ вели: — од немила до не драга, по разним варошима средње и горње Италије. Наједаред је отишао у Верону, и ту живио неко вријеме у господарајућој фамилији Скалиђери-а. Веронези се и сјетише доцније тог свог негдашњег великог госта, и подигоше му споменик. За тим можда отиде у Болоњу, а одатле без сумње у Падову. Одавде отиде у Лунеђанску, где је био и добро-дошао господаријућој гостопримној фамилији Маласпина. — Одавде му се губи траг. Неко вели да је одавде отишао у

³⁾ Просјачећи свој живот с дана на дан.

Париз. Али се зна почисто, да је био у Италију на поклоњење императору Енриху VII, као спаситељу његове Фиоренце и цијеле Италије. Чувено је и оно његово писмо старцима и младежи Талијанској писмо овом приликом, ће излаже све битне врлине императора, и моли и старо и младо: да га слушају, да му се покоравају, као против онеме с којим почиње нова ера за Италију. Но све његове племените, патриотичне жеље и наде умријеше заједно са младим Енрихом VII, 24 авг. 1313, у Бон конвенто. И тако оставши узвишени патриота без надежде, да ће икада виђети своју Фиоренцу, побјегне с почетка у манастир св. Крста у Фонт' Авелони, одакле и напише оно племенито писмо Кардиналима, те се бијаху окупили на сабор (conclave) у Карпентрас, у којему моли, да изабере за новог папу у мјесто Бонифација VIII. Талијанца, како ће опет пренијети цркву католичку на своју стару столицу у Рим.

Из манастира св. Крста Данте је отишао у Луку, ће је и живио неко вријеме при двору Угућона дела Фаћола, али ни овђе не траја много. Лукези збачише с господства Дантова Меценату Угућона, и Данте се је сам морао удаљити из Луке, таман кад је морао оставити ову државицу, стиже му глас, да се може и он и остали државни прогнаници повратити у Фиоренцу, ма под условима грдног понижења т. ј., да се зауну св. Јовану с су народни зликовци. И ако за Данта би био таман онолико сладак повратак у Фиоренцу, колико му је био чемеран излазак из ње, и опет се није стио повратити под тако тешким условима. Не повративши се тако у Фиоренцу, отиде у Равену и при двору одвећ гостољубивог Господара ове државице, Гвида Новела од Пуленте, проведе све преоставше му дане живота. Мало се кад удаљавао из Равене, осим по-кад-и-кад да би отишао да посјети којег свог друга, те је као и он проводио у коју оближу варош чемерне дане прогонства. Најзнатнија је од свијех његових прибјежишта иза Равене Верона, ћеје имао част и гостопримство од тамошњег господара Кана Великог од Скале. Позивала га је и Болоња у доцније вријеме више пута, да га лавор вјенцем пјесничким крунише, ма је ту високу част, скромни Данте, дубоко захваљујући се, увијек одбио. Потоњих својих година био је послат у Млетке, да тамо расправи некакве послове између Гвида Новеле и речене републике; одакле, позвије неколико времена кад се враћао разболи се уснут, и чим дође у Равену, 14 септембра 1321, растави се премучено тијело пјесника, са својом неумрлом племенитом душом.

Ето тако сврши свој патнички живот овај не само Италијански него и свјетски великан!

Несреће у велико прекалише постојани пјесников карактер, и можда прогонство његово из отаџбине дало је на свијет Божанствену комедију. Цезар Балбо каже: „Без сумње Данте и његова књига, онај као човјек, а она као дјело, остају у талијанској књижевности најмушкији и најозбиљнији: намушкији, знајући се као такви поднијети разним изјавама и својим бједностима у изгнанству; на против незнајући подносити необичне протекције дворова и још необичније опроштаје отаџбине; знавши такођер прећи то бадро из активног живота, којег предпостављаше, ма му бијаше прекраћен, у књижевни живот и постати великаном.

Поема, мушка и озбиљна: у љубави, у обичајима, у политици, у стилу, па и због истог онога особитог разгрупавања мисли, које умара, истина, читајући га, ма је опет за мекушне духове италијанске најмушкије и најпробитачније између свијех других народних добивеник књижевних вјежба.“

А Ђ. Б. Ђипани каже: „У свима својим дјелима, а особито у Божанственој комедији, Данте показа толико дубоке мисли у схваћању, толику пространост у науци, да нам даје мислити на један живот само њој посвећен, на генија ненадмашног, на једно срце вруће и ревностно, а геније и поносито! Могоа је, покоривши се, ући у Фиоренцу; ма радији би биједно провести цио свој живот у изгнанству; али се тешко освети својим непријатељима, за вјековјечним споменом њиховог грдила у *Пакао* свог великог дјела; постакну лијене, згрија млакуњаве, посоколи страшљиве у свом *Очистилишту*; уздиже све херое од врлина у свој *Рај*. Тако његова Божанствена комедија постаде библија у књижевности; због ње простачки језик би уплешњен тако, да га и научењаци почеше припознавати као језик народњи, те за то и постаде најкрућа свеза саједињене отаџбине.“

„Данту име умријети неће међу људма докле не умре воља к озбиљним изучавањима, и докле не умре љубав к узвишеним осјећањима. Данте ће бити увијек први грађанин Фиорентиски, која га проћера; највећи син Италије која га је позно разумјела; највећи геније љуства, будући високо задахнут на извору библије и хришћанске филозофије!“

ЛИСТИЋИ ИЗ ДНЕВНИКА

(Круглов)

I.

Прољетни бјеше дан, руже мирисале,
По плавоме небу облаци се вили...
У слађане снове мисли су ме звале,
А срце ми горки јади обавили..
Прољеће је прошло, руже давно свеле,
Далеко без трага облаци се гоне...
Из слађаних снова мисли ме извеле,
Али срце још ми у радости тоне...

II.

Из те собе гдје ти спаваш
Проз то дуго вр'јеме све —
У срце сад в тобди гледи
Као некад давни ОЈЕВИЋ

Исту пјесму, коју прије,
Ево пјеваш опет сад;
Ал' не тако као негда —
Много љепше у назад.

Па ни огњем силне страсти
Сад ти поглед не гори;
И то што је прије — пјесма
Сада ништа не збори!

Ах, остави: клавир, ноте, —
Од прошлости испред сна,
Ка' о другу умрломе —
Размислимо ти и ја!

Петроград.

Нико Ст. Љубиша.

„МИЋУНОВИЋ И ЗБОРИ И ТВОРИ“

СЛИКА ИЗ ЦРНОГОРСКОГ ЖИВОТА

Написао: Ризмарк Вигњицки.

Посвећено Вељку Радојевићу — Херцег-Нови.

Тек што се сунце бјеше помолило иза мрког Гарча, и просуло румен-зраке равним Велестовом, а један човјек не много висок, ема ошун и отресен засукао право пут „Зборне главице“. Преко сињгавице, (струка) која му висаше низ плећи, објесио кратку брешку; (пушку) кад изађе на врх главице стаде и обрну се десно и лијево, па онда скиде вјерну узданицу и, наслонивши је преко лијеве, десним палцем подиже јој чарак на горњи сталац, а кажи прстом повуче за макаљ... и кресну кремен о оцило и синуше одвијек живе искре пред јуначке очи, а на грлић, који пут облака бјеше обнатио, (управио), покуља мрка тумба (дим)... и одјекну с брда на брдо јек: труп, тап! и чу се равним Велестовом... и познаше пушку Мићуновић Вука; па онда сједе, прислонивши пушку уза десно раме и онако сјетан и невесео нешто размишљаше.... Код њега не бјеше још никога...

— Јеси ли дома, о Драшко?! Чу се глас изнад куће Мрваљевића, ђе неко пита.

— Јесам ево! А јеси ли ти то, о Вуче!

Одазва се човјек из куће.

— Добро јутро!

— Добра ти срећа!

— О, ајде, да чујемо ђе је био Мићуновић и што је чинио, ка' је био низ ту Зету, чоче!

— О, ето ме одма, но ајде, стићу те...

Стаде жубор по свему селу Велестову; и за колико би крст на себе врга' „Зборна главица“ бјеше пуна, ка' но шипак. Мићуновић се прислонио уз „Дебели крш“, објесио бркове, очи му се замутиле и напуниле суза, које се љуљаху од једног угла трепавице до другог, ка' но капља о листу. Сви виђоше

по његовом сјетном лицу, да им добре не доноси гласе, па онако посједаше ђе који, једва чекајући да чују шта је.

— Да-ну причај Вуче, ђе си био, какве нам гласе носиш! рећи ђе подоцкан Вук Мандушић.

— Причаћу ви вала, зло и погибију, што је није било од Косова! рече Мићуновић отирући сузе. На то се сви скаменише и ућуташе, да љепше чују што ђе казати.

— Није ни да Бог! рећи ђе Вукота Мрваљевић.

— Причај, чоче, ко је погинуо! прекиде га Симон Даичић.

— Погинуо бан Милоњић! а сузе му се као град окотрљаше низ образ.

Није ни да Бог!... ох, до Бога!... одјекну лелек из стотине грла цијелом гомилом....

— А ђе?.. А како?! почеше га са сваке стране запитивати.

— Ево ћу ви причати за те црне јаде: пођи ти ја јесенас низ Зету, те ја сврати код њега у Бурине, ђе бјеше сдигао, да презими с овцама. Те он један дан око мене: „ајде да пођемо у Спуж!“ ка' поправ кад је човјеку суђено да погине, тако бјеше усоврлио око мене. „Ајдемо де!“ те ми пођи!..

До душе Ибраим-паша баш не лијепо дочека и угости и зидаше некакве бедеме, па ме запита свиђају ли ми се и би ли их прескочио. „Како прескочио, честити паша!“ рекох ја. Отолен пођи. Кад бисмо преко Стологлави испред адкијех врата, рече бан: ђаше ли избиља прескочити онај бедем, Вуче?“ „Ђах, валан Бане, па и без загоне“. Таман ми то причамо, кад пред нама двоје троје момчади турске, па зар пођоше и казаше Ибраиму.

Те ми, за то ништа, право до „Гомиле,“ ту мало починусмо и рече бан кад се дигосмо: „ајде — вели — прођи наприје, те почини, док ја уберем ову сувадину, е немамо што наложити довечен ништа.“ Те ја прођи напријед и таман теке сједох док пушка: пљас!.. те ја скочи и онако у мимогред лати цевердан, нешто ми часну у срце, ема промислих: оно Бан пуца на звијерку, ама ми нешто опет ледну, те ја потрчи, кад онамо, имам што и виђети: Бан мртав... Аох! бруке!.. те ја потрчи, потрч низ оне вукодржице до на врх Стологлава, погленух на ниже, кад низам право суче низ главицу пут гробовља; те ја на индивит смота' пут њега; пушка плану, а он пану; док пушке стабље: та, та, та,! Ондолен побјежи ни жив ни мртав, те заумини ону пуну стоку и чељад, те ја их сумини, а они ето иду озад. Ето тако ви је то било о!“

На те се ријечи сви скаменише и заплакаше.

— И ја сам плакао, па бих и још да је од фајде, но немојте људи плакати, нако да му је теже души; но знате ли како ћемо?!

— А што? које јаде? обрну се пут њега Вуко Ђојичић, отирући сузе.

— Ибрахим-паша понио је јуче његову главу на Скадар везиру и с њим су пошли сви врснији Спужани, да приме дарове, но ајд'мо с ове стопе дако би ни Бог да, да га осветимо.

— Еламо! оћемо! повикаше сви из једнога гласа на ријечи Мићуновића; који се једанак диже и окрену низ главицу, а они сви за њим валом. Кад сидоше под главицом, Вук се обрну и рече: — Зар ћемо сви бутумом?

— Како ти речеш?! — чу се глас вишине.

— Ја вељу само да пођемо пет-шестина и то Мандушић, Мрваљевић, Симон Дајичић, Вуко Ђојичић, Гојко Мргудовић и Симон Гојковић, и ајдмо. а ви останите збогом.

— И вама био срећан пут и свијетлога се образа врнули, да Бог да! повикаше сви: Вук пред њима, а они за њим тудијен, овудијен право к Спужу. Кад навалише низ Једноше, сунце почину, те ноћно до пред Стологлаз.

— Овђе да починемо и да углавимо како ћемо, па дако у томе и стража посли. Сви посједаше на ријечи Вукове и запалише по лулу дувана. Нико ни да дише.

— Како велиш, Вуче? прошапута Мандушић.

— Добро, ако Бог да! сад им је рамазан и сјутра им излази. Јација је давно викала, сад ће опет оца да учи, и Турци ће сви у џамију, дома ће само остати..... док оца са врх мунаре: Ил-алах!

— Ха сад, браћо, за мном! Скочи Вук а за њим остали до Зете, ондолен обалом до под бедем, који бјеше упр'о у мутне валове ријеке Зете.

— Ево онај бедем, те ме за њ' питаше покојни Бан, ћах ли га прескочити, па гле дође вријеме да испуним ријеч у ове исте опанчине. Шапташе Вук. — Сад, браћо, да улезем ја, Мандушић, Мрваљевић и Гојковић, а ви чекајте ту и чувајте се, да ве ко не опази! и прескочише бедем, а они осташе под бедем....

Поби, побиле неколико, за колико би се добра умергиновица испекла, кад неко се прокашља више њих и чу се глас: — Ће сте? Они се једанак дигоше и пружише руке да им се помогну скинути, кад по крај њих нешто шуп! паде на земљу. Гојко

притрча, да види који паде, кад онамо напипа и познаде по аљинама ка' женско чељаде, у томе се сви скидоше. — „Бјежите!“ рече Мићуновић.

— А куд ће ово те шути код мене, који ли је ово белав? прошапута Гојковић.

— За руку, па вуци за собом, па ћемо ви све казати кад се измакнемо! рече мандушић, и остругаше пољаном.....

— Валан се овђен већ не бојимо! рече Гојко, кад изидоше на врх Црнијеља, но сјете да починемо, е ја не могу вући већ овога бијеса, те ми га навалисте ноћас, па да ћете ми је дати у колач!

— Да-ну, причајте ни људи избиља, што учињесте, е ми бјезимо, а ништа не знамо како ни што? рече Симон Даичић сиједајући.

Мићуновић се прислони уз шуљи дуб, па отирући зној с чела рече: — Ето, заробили ту булу, па доста! и довати му руку и пружи му је у торбу ајдучку, ће напипа двије главе. Гојко скочи и поигра и метнувши прст у ухо, хћеде да запјева. „Нека, јеси ли се помамо, јад те нашао, е ће Загарчани сад на које витез тољити!“ умучка га Мрваљевић.

— Макни који витез твојину с уста те буле, е ће се та белав угушити, рече Мандушић. Гојко притрча и одвеза јој повез с уста. Була дрхташе нешто од умора, а нешто од страха ка'но прут над водом. Гојко је поче тјешити, тапшући је руком по плећа: — Сад, кадуно, ништа се не криј, јер видиш лијепо ће си запала, па то је љепше, а ваистину ево ти и ђеверѝ доста приличнијех, не би се ја мним постиђела казати Ибраиму ко су ти били — збораше још даље Гојко — па ајде полако међу нама тако жива била! и пођу...

Прије 'но стигоше кућама, пуче глас по свему Велестову: Вук Мићуновић посјекѝ два сина пашина и заробили му вјерну кадуну. Не бјеху још лијепо ни починули, а ето ти све Велестово на честитање. Гојко устаде, довати булу за руку, и рече: — Како те оно зову, кадо? Була сагну главу.

Зар је нијеси још питао Гојко? напали се неки из гомиле окупљених људи.

— Доста је рано! Да-ну кажи ми, тако жива била! питаше даље Гојко.

— Џеваира... промула була кроза зубе.

— Е, Е, устани Џере, како ли оно рече, те пољуби ове ђевере, најприје почни с тога, то ти је био стари сват, показу-

јући на Мићуновића, па онда свакојега редом. — Була се стиђаше и устезаше, али не би куд камо, но отпоче љубити...

— А за ким ћеш је, Гојко? — запита га стари Кркета Буљанов, пошто га була пољуби.

— Ка' да ти се свиђа Крле! Вала Божја ти је вјера, да није си престар таман за тобом, но се бојим, е би ти утекла, па онда кућ би та брука и срамота! Одговори му Гојко. Була збиља промисли, па га погледа испод очи крвнички...

* * *

Управ бјеше прошло триста и шездесет дана од онога тужног и чемерног дана, кад Ибрахим бјеше дошао из Складра у Спуж, носећи богате и скупоцјене дарове од везира, а уз то дивне, златом извезене аљине и фесиће двама синовима, које нађе, ће леже у својој крви онако крвнички заклани без глава; а Богме не бјеше ни своју црнооку Цеваиру заборавио, но и њој папа накуповао доста лијепијех ствари, да јој силан боље угоди — а на велика врата од авлије указа се женско чељаде босијех ногу, у одвећ издрпанам хаљинама. Очи јој блијеђаху на мртачку пут прозора. Лице јој бјеше страшно модро и опрхло.

Суљо, први слуга Ибрахимов, угледавши је, запита је сумљиво: што тражи и куд ће — како што тражим, Суљо? зајеца жена — тражим два ока моја, двије зенице отих мојих и Ибрахима мога... Ја нијесам ништа крива!.. Говораше тужно, непрестано отирући сузе.

Чувши Ибрахим пола познати глас, живо дозвоа Суља, заповиједивши му да за собом затвори.

— С ким си говорио? Осјече се Ибрахим на Суља.

— С Цеваиром! одговори Суљо лаконички.

— С Цеваиром?! Цеваира зар ту?! На ком године дана! Цеваира зар ту, невјерница! Ста курула! Алах, Алах!... Бирден, Суљо, невјерницу под мост, која ми је кућу ископала! Бирден, бирден!... Говораше Ибрахим у јарости, као тигар разљућен и онако на пола онесвијешћен паде главом на миндерлук.

Суљо истрча и нађе Цеваиру ће се сгњусила у сузама.

— Јадна Цеваиро, бјеж у Подгорицу, пао је у несвијест ако се освијести и ту те затече биће зло и горе, разговараше је Суљо плачући.

— Ја њега и не тражим, но само да виђу Муја и Усена, да виђу очи моје! је су ли колики... срце ми пуче, а душа испаде од љуте жеље за њима!.. Суљо, мој Суљо, смилуј се бар ти на мене јадну и жалосну, пушти ме да их виђу! —

Мољаше га Џеваира материнском љубављу. Разумјевши Суљо, да она не зна за њихову смрт, сузе га пропадоше, па, не смијући отезати, затвори врата, изговарајући се, да не смије. Џеваира за дуго плакаше пред вратима, па, видећи да нема ра'шта чекати, онако окупана у сузама упути се право к Подгорици оцу и мајци.

Ибрахим је сву ноћ у несвјестици бунцао и трабунио, а Суљо над њим бдио. Дан је освануо диван, али се Ибрахиму чињаше доста суморан, као његове и још суморније мисли, које му се збркано по памети врзијаху. Онако мамуран и карли (невесео) исправи се и сједе и дуго премишљаше. Пред очима му се живо престављаху ужасне слике, још грознијег облика: час блиједа глава Бана Милоњића, — а час два трупа без глава, два његова очиња вида, два красна сина, — час његова лијепа Џеваира, заробљена и тужна и јадна, ће га моли, ће га куми, да види два њена сина, и да је опет прими за вјерну каду. Али како он, један паша, главни заповједник царевога града, крвавога Спужа, — да прими ону, коју је невјерни карадагли-хајдук заробио и по пећинама јој лице љубио!.. Куђ би та брука и срамота? Како би он већ могао икога у очи погледати?! — Не, јок, никада! Нек је шејтан носи у џенем!... Говораше јасно, као да неком заповиједа, премда код њега никог не бијаше, само што Суљо стојаше за вратима, оче сујући глас свога господара.....

CRNOJEVIĆ

ИЗ БАЈРОНА

Њежним срцем препунијем жара,
Ти си мене животом назвала,
И од тога нема већег дара,
Само кад би младост вјечно цвала.

Сви животи бити ће гробови; —
Ах, остави та имена мртва,
Па од сад ме само душом зови,
Јер је живот и душа бесмртна!

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

M.

Ратовање и његов значај по опште човјечански прогрес и цивилизацију.

Написао професор **Јован Николић.**

(Н а с т а в а к.)

„Јунаштво је цар зла свакојега,
„А и пиће најслађе душевно,
„Којијем се пјане покољења!...“

П. П. П. Њ.

У то вријеме, у вријеме готово највише силе и величине
Отоманске царевине, баш у то вријеме заповиједану, да црно-
горска војска прави маршруту право на Цариград, када шћаше
сва западна Јевропа, да је скупила сву своју војничку силу,
на муку бити, да изврши преко Балкана до Цариграда своју
маршруту, и сва је прилика, да би не само са пет хиљада Црно-
гораца, него и са пет стотина хиљада регуларне, наређене, пла-
ћене и награђене војске, пропали, **ДУРД** што су крстосници про-
пали. Дакле, као уопште и у **СРНОЈ** **ЕМЉЕ**: по васпитању
планови, по плановима радња, а по радњи пошљедице и то у
оваквијем приликама и дјелима, такве злокобне пошљедице, које
се не даду никада за вјечна времена поправити. —

Осим тога треба, да у овоме васпитноме одношају срав-
нимо двије епохе: почетак и свршетак овога вијека, вријеме
Александра I, и вријеме Александра III. Александар I исто је
волио Русију и народ свој, али његово васпитање није му
давало могућности, да познаде историју своје земље, ни свој
народ. Он се родио у оно вријеме, када је прости народ познат
био под општијем именом *подлијех људи*, и када је озго мало
ко разликовао у њима облик људскога достојанства; када се
западна култура, пренесена на руско земљиште, изражавала тек
у спољашњијем нормама туђега духовнога развића; када су на
цркву гледали површно, као на установу неопходиму само за
народ; али која уступа у значају римскоме култу просвјеће-
нога запада. И ум и срце вукли су младога Цара к узвише-
ној цјели — да влада на срећу народну, да успостави поре-
дак у хаосу установа, да искоријени злоупотребе, да раскине

тијесне везе робства и предсуда. Али идеал, према којему је примјењивао своје тежње и планове, није био у Русији, него изван Русије. Цар Александар I, на мјесто тадашњијех Соловјовијех, Буслојевијех и другијех руско-народнијех научењака и васпитача, имадијаше некога Лагарпа, који свога узвишенога васпитаника обучаваше у духу апстрактнијех идеја, философије XVIII вијека и из њих је црпио онет апстрактни идејал свој, а руска историја, руска реалност била му је затворена и представљала му се чистијем пољем, па коме се може задати што му драго. Цар Александар I опкољен мноштвом младијех савјетника исто тако, или још много мање у руском духу васпитанијех, он се је заједно с њима пуштао у маштама, не познавајући природу свога народа и његове потребе. Он је маштао по духу западнога васпитања о преставничкој влади, која би могла бајаги успоставити разум и правду у држави и њезиној власти, не обзирући се и не познавајући стање ствари у земљи, и заборављајући, да на терену велике царевине бораве десетци милиона робова и неколика десетка разнијех народности са свијем различитијем језицима, па да се у хаосу толикога робства, незнања и многобројности народности и језика уведе уставност у великој царевини. Не знајући праву хришћанску науку, а особито православну цркву у њеном правој народњему значају, више је пута говорио, занешен западнијем идејама, о ујединењу православне цркве са осталијема црквама и обезразличности цркава и вјероучења. О пољскоме и југословенскоме питању слабо је појмио, а још слабије на њих своју пажњу обраћао.

Што се тиче одношаја Цара Александра I. према, нама они су били промјенљиви, зависећи као и прије од околине, која је Цара окружавала; али у цијелој нашој историји није наш народ вишега изгуба и политичне погибије претрпио, него што је са политиком Александра I. пошље пада Наполеона Бонапарте. Као што је познато Петар I. Митрополит и Свети Господар црногорски, пошље дуговремене очајничке и јуначке борбе одузме од Француза Боку Которску и саједини заједно Бокезе и Црногорце, који заједнички и једногласно ријеше да се више никада политично неће раздвајати, доклен траје бокешкога мора и црногорскијех гора.

Свети Господар у договору са црногорскијем и бокешкијем главарима састави из неколико њих централну комисију и даде јој сву судску и административну власт, па се то све потпише, потврди и пошље Цару Александру I., као покровитељу црно-

горскога народа и протектору православно-христијанскога народа на Југославију и на Истоку. Цар Александар тада бијаше у Паризу на Конгресу, као пресједник Конгреса и Свете Алијанције. Свети Господар са Црногорцима и Приморцима, није могао другаче никако помислити него, да ће Велики Цар, Побједитељ Наполеона и највиши фактор у дјелима Свете Алијанције, у потпуности испунити молбу и у њој праведне захтјеве Светога Господара и црногорскога и приморскога народа и чекао је то царско одобрење као „озебао сунце“, што говори наш народ. Па шта добива Свети Господар од Свога великога покровитеља? Добива царско писмо, писмо страшно и ужасно! Писмо у којему Цар наређује, да се јадна, јуначка браћа Црногорци и Приморци опет растављају. Да се Свети Господар измиче са својим Црногорцима опет у црногорске горе, и, да се опет и то још даље у политичноме смислу можда на вјечна времена растану браћа Црногорци и Приморци и да српско Приморје и Боку Которску окупира аустријска војска.

Године 1880 и 1881 за вријеме мојега бављења у Паризу имао сам прилику, да се упознадем са једнијем веома наученијем Пољаком, Корвином Кројевскијем. Тај пољски мognат бијаше емигранат још ~~од 1830~~ године, па, пошто је био осим велике науке и образовања још и кројем од некакве велике пољске куће, која је била ~~у средству~~ не само са старијем кућама пољскога царства, него и са францускијем краљевскијем ограницима, то је он у Француској дошао до великијех чиновна и тада му бијаше 90 година и бјеше члан сената. Посље нашега пошљедњега ратовања са Турском, а за вријеме навалне демонстрације инглешкога адмирала Сејмура под Улцињем, политични свијет у велико интересираше Црна Гора и мене Кројевски много о нашијем крајевима распитиваше, па смо у томе долазили и до вјековнијех одношаја Русије и Црне Горе. Између осталогa говораше: „Сине мој! Вама ће познати бити односи Русије ка Пољској и вјековна историјска мржња, на велику жалост словенске нације, коју гаје Пољаци ка Русији и обратно; али ја не говорим с вама као пољски патриот, а још мање као шовиниста, него као научен и политичан човјек. Много је Русија, говораше старац Кројевски, помогла развићу Црне Горе, као и ослобођењу Србије, али је и политични реноме Црне Горе на обали јадранскога мора за Русију и њезину политику врло важан. Зато савез те двије државе јединовјерне и јединокрвне, не може, да се одржи само вјероисповједнијем путем, начином и средствима, које руски Синод чини са некаквом врло

мизерном помоћи у црквенијем књигама, утварима и у врло малој количини новцем за цркве и за школе, него би требало, да руска политика од Црне Горе начини политично-милитарни бедем на обали Сињег мора за одбрану њенијех политичнијех интереса на Југославију и на Истоку у пркос Западу, који би се морао састојати у повећој субвенцији на војску, на школе, особито на пољопривреду и на комуникацију. Тада би Црна Гора ваљала Русији и њеној политици особито источној више него пет њенијех губернија у средњој Азији или ће друго.“ —

Што се тиче развића политичног и милитарнога колоса руске царевине, он ужасно брзо напредује и сва је прилика, да ће те ови млађи доживјети, вријеме, у које ће Русија узети на себе политичну, милитарну и културно-цивилизаторску мисију најприје на Истоку, па онда и то цијеломе свијету, јер су се већ ове друге јевропске нације у томе изадутирале, и на Славенску није још ред дошао него иде гиганскијем кораком.“ Тако говораше велики научењак о својој непријатељици Русији и ми смо већ доживјели политичну доминацију на Истоку и за милитарну и културно-цивилизаторску идемо да видимо. Ето то је био политични морал западне Јевропе, у којему је наш велики покровитељ Цар Александар I. био васпитан и упијен и пошљедице тога васпитања падоше злокобнијем теретом на слаба леђа црногорскога и приморскога народа: али га није лако било од тога ни великијема и јакијема леђима великога и силнога рускога народа, јер грехове родитеља и прародитеља плаћа јадно потомство како на престолима, тако исто и испод престолâ, као што је платио Цар Никола кримскијем ратовањем и његовијем злокобнијема пошљедицама.

Таква се злокобна по наше интересе политика продужавала и даље за владе Цара Николе. И после кримскога рата посла црногорски Господар Данило I. свога секретара Деларија у Париз на Конгрес са својијем писмом адресованијем на име рускога изасланика Орлова-Давидова, у којему писму захтјеваше Њаз Данило, да се ограниче и утврде границе између Турске и Црне Горе. Њаз Орлов није подносио те црногорске захтјеве на конгрескијем сједницама, него је на полеђини Њажевога писма лаконично и просто одговорио: „Ја немам у упуствима од мога Господара и од моје владе никаквијех инструкција, да се мијешам у унутрашње ствари Отоманске Царевине!!“ —

Тај политични пораз није био мање од онога писма, кога посла Цар Александар I. Светоме Петру, да оставља крвљу

орошена села и градове Српскога Приморија и у њима своју браћу Приморце, јер са грозном и неумјесном, као и неистинитом ријечи: „У унутрашње послове *Ошманске Царевине*,“ — ни мање ни више не значи, него, да се с тијем изразом потаре вјековна независност Црне Горе; а већ нека стогодишња веза Црне Горе и Русије и њихово заједничко крвопролиће за вјеру и словенску народност која се са тијем изразом прекидаше и уништаваше на велику штету традиционалне руске политике на Југославију и на Истоку, коју је Петар Велики основао и која је до тада руску државу коштала милијонима новаца.

(Наставиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ВРАГ И ВИЛА

К'о малено д'јете, у криоцу мајке,
Слушао сам разне занимљиве бајке:
Слушао сам, да враг света дјела руши
И да вила пружа мелем српској души —
Побратиму Марку оштри мача љута,
Да на жељном циљу крчи Србу пута.
Морила ме жеља, да видим тог врага,
Са којег ми страда отаџбина драга;
А још више чезнух, да загрлим вилу,
Што ми тако штити отаџбину милу.
Лутао сам ~~дуго~~ ~~по~~ ~~свјету~~,
Док доживјех ~~у~~ ~~ве~~ ~~Љу~~ ~~Г~~ ~~б~~ ~~ск~~ ~~вар~~ ~~ену~~ ~~клету~~: —
Тај рогати ~~С~~ ~~р~~ ~~п~~ ~~и~~ ~~ш~~ ~~а~~ ~~л~~ ~~о~~ ~~в~~ ~~к~~ ~~и~~ ~~ш~~ ~~а~~ ~~в~~ ~~и~~ ~~л~~ ~~а~~
Преда ме су стали — то је ~~„она“~~ ~~вила!~~...

Вељко.

Д А Н Ж А Л О С Т И

СЛИКА ИЗ БАЧКОГ ЖИВОТА

(пријевод с руског)

Већ се смркло. Питомци сједе по разредима и уче за сјутра лекције. Срђе Балкин с особитом прилежношћу удубио се у књигу и све своје старање улаже, само да што боље научи задане лекције. А сјутра је субота -- пошљедњи дан мучне заводске неђеље. „Боже, бар јединицу да не добијем“ мишљаше Срђе и почне још прилежније учити, заклопивши очи и љуљајући главом, понављаше: mensa, mensae, mensae... Зло је добити јединицу: лишен си отпуста, лишен си највећег задовољства виђети мајку, сестрицу... И цијелу седмицу Срђе из све силе учи, само да га не лише отпуста задовољства, провести неђељу код куће, заспати на Сеђијиној постељици. „И Марију ћу виђети“ мисли Срђе и слика Домине Дивреба свим њеним маленкостима црта му се пред очима. Срђе у једну тачку, а уста му престала понављати лекцију... „О! што ми је“ отјерује налећеле мисли Срђе и опет се обраћа књизи.

Ђорђе Ивановић, колико има још до звона? пита неки разредног старјешину.

— По сата. Учите, учите! Милоше, Милоше, зашто не учиш?

Ја сам, господине, све научио.

Добро, добро. Научио, а сјутра ћеш јединицу добити.

— Зашто, кад сам научио?!

— Одговарај ти још, па ћеш онда и без вечере остати.

Милош замуча: гладан желудац питомца бојао се те пријетње.

„По сата, а ја још множину нијесам научио“ мисли Срђе и продужи са свом пажњом учити: mensarum, mensarum, mensarum...

Цин, цин, цин. Звонце на вечеру, а послје — спавати. С виком излазе ученици из скамија и брзо стају два и два у ред, да иду на вечеру. Срђе дотле је научио и множиву, али

не сасвијем добро. „Ништа зато, сјутра ћу пред лекцијом поновити,“ помисли он, спремајући књиге, и пође да заузме своје мјесто. У постељи већ у пола спавајући проба Срђе просклањати задану лекцију „Бог ће дати одговорићу“ помисли; прекрсти се још једанпут и заспе.

— Дижте се, дижете се! виче разредни старешина. Стражар Тарас иде по спаваћим собама и звони.

Срђе брзо скочи с постеље, на брзу се руку обуче и не попивши каву отрча у разред да понови лекцију. — Ајд' да најпрње речем на памет.“ Али шта је то? лекција, као да је излечела из главе. Једнина, ајде још некако, али од множине нема ни помена. Као да није ни учио. „Шта ми је“ прошапта Срђе, зграби књигу и брзо ходајући почне учити.

— На мјесто! учитељ иде.

Срђе сједи као на иглама. „Бар да ме неће питати.“ Учитељ прегледа све клупе мислећи кога би прозвао; падне му у очи узнемирено лице: Срђа Балкин!

Срђе устане, затвори књигу и дрхћућим гласом почне одговарати. Учитељ, добри познавалац ђачког срца, видио је одма да није нешто добро „знати само је прочитао“ мишљаше он стајући пред Срђем и сумњиво слушајући његов одговор. Једнина прође лијесом и сумња у учитељева готово прође, али ево Срђа прелази на множину. CRNOJEVIĆ

— Први падеж — mensis...

Како, како?! и сумња се опет појави у души великог психолога.

Mensarum, сасвијем тихо изговори Срђе.

То вам је први падеж?

Срђе ћути.

Дакле како је?

Ћутање.

— Слабо, слабо, Срђе! Сигурно сте само једном прочитали.

— Нијесам господине, учио сам још синоћ, одговара скоро шапћући Срђе, али учитељ већ бјеше код стола и стављаше биљешку.

— Сједите.

„Шта ли је ставио? Мисли Срђе.

„Зар јединицу. А може бити само NB.

Али већ услужни друг, некако је завирио у протокол, те му тајанствено показа два прета. „Двојка! — хоће ли ме пустити или не, врти му се у глави, а као кроз сан чује, како учитељ

кара Милоша? Послије лекције приђе Срђе к Милошу, који је такођер добио два.

— Милоше, хоће ли нас пустити кући.

Ја ћу директора молити, рећи ћу да морам ићи код стрица генерала. Он је познат с њим, значи — пустиће ме!

А шта ћу ја рећи“ помисли Срђе.

Некако прођу и остале лекције.

Срђе ходаше узнемирен, јер судбина му не бјеше ријешена. Милош одма по свршетку лекција пође к директору с молбом за допуст, који га малко покара и пусти.

„Поздравите стрица, кад к њему пођете“ рече директор. Милош весело се поклони и пође.

Први га сријета Срђе.

„Како је?“

„Пустио ме и још ме молио стрица да поздравим.“

„Значи и мене ће пустити“ радосно рече Срђе.

— Не знам. Хајде моли.

Срђе весело настану директорову, али, кад дође близу врата, уђе му пред носе, као да га директор неће пустити.

CRNE GORE ĐURĐE

„Како је пустио Милоша? Срђе има стрица генерала.“ Са страхом зазвони.

— Могу ли код директора? пита Срђе.

Послужитељ омјери га од главе до пете, не одговори ништа и оде Срђе чекаше у ходнику спремајући шта ће рећи директору. Докази, које он спремаше, чињаху му се врло јасни и да му се не може одрећи. Кроз пет минута врати се слуга и уведе Срђа у салу. Ту никог не бијаше осим малог песанца, које дријемаше на меком дивану. Срђе се загледа на богати намјештај, а у сусједној соби чуо се разговор.

— Моја драга, мораћу ићи по свијету просити, благодарити твојој раскоши. Тако се више не може! Чује се срдити глас директора и нечији тешки кораци примичу се сали. „Боже, ала је љут“ помисли Срђе, кад директор сав црвен с рукама у џепове уђе у салон.

— Шта је?

Срђе нејасно поче говорити, али га директор на по ријечи преби.

— Не, не могу, не могу. Треба учити и трудити се. Не, не!.. Иди!

Срђе се сјети Милоша, али се не усуди ни ријечи о њему рећи, већ погнуте главе оде.

У разреду је неописана ларма.

Ђаци се спремају кући. Неки су већ отишли, а неки су већ отишли, а неки с нестрпљењем очекују да по њих дођу. По Срђа ће доћи слушкиња, али њега то не весели, већ жалости га, мора јој рећи да је кажњен. А мајци, која га чека биће то врло непријатно. Брзо ће већ и пет сати, кад обично по њ' долазе. „Боже, бар данас да не дођу“ мисли Срђе и узнемирено погледује кроз прозор. Јест, али као у пркос ево ти Мавре, заједно с његовом сестрицом.

— Сиђе, Сиђе адемо! Адемо бизо тући! Грлећи га говори му сестра, и од радости и нестрпљења скакуће на мјесто. Срђе сувним гласом одговара да не може, да га не пуштају, да је .. кажњен.

— Али молим вас, како ћу изаћи госпођи на очи без вас? Мене су заповиједили да вас морам довести.

И ја сам Сиђе дошла. Бизо Мало загина Сиђа. Мама лекла бизо доћи“ брбљаше Мала му сестрица.

Срђе опет доста заплетено, обавијаше Маври да не може доћи, која га слабо разумијаше; знала је толико, да га не може повести и да мора госпођи жалосну вијест донијети.

Их! мудраци, муче дијете! гунђаше Мавра и оде.

У разреду весела вика не престајаше, која Срђу бјеше несносна, сузе га гушаху.

„Боже мој, Боже мој, како сам несретан! Сирота мајка.“

Наслони главу на руке и затвори очи.

Око њега весели говор све то јачи бјеше.

— Балкин, хајд' да играмо, шта сједиш?

Срђе, не дижући главу, одговара, да неће играти.

— Ти чини ми се линкаш. Ђецо, Балкин плаче, код мамице хоће.

Прискоче још два три враголана и почну га задиркивати. Срђе ћуташе, само не би ли га што прије оставили, али га они све већма задиркиваху, вучући га за хаљине и загледивајући му у лице.

— Дајте убрус, нос да му обришем, — предложи један и дигне му главу.

Остави ме! — викне Срђе и устане.

Ђеци то само и требаше.

Заплачи, заплачи!

— Да ћу ти солад! — викне неколико гласова заједно. И сваки на своју страну стаде га дрмати, један га вјешто зврцне у сами нос, али и њега Срђе счепи за кике. Заметне се бој. Злоба Срба тражила је изласка, коју он и излије на свог противника, на жалост слабијег од себе и ријетки ударци, које добиваше Срђе, само га већма жешћаху. Други их гледаху, па само узвикиваху „Тако, тако! удри добро. Немој по носу. Браво Балкин!

Нико није ни помислио да их умири, свима се то допадале. Срђе свали свог противника и спремаше се да му најгрознији ударац нанесе, кад ал' нечија јака рука одгурну га од противника. Он се исправи; пред њим стојаше директор са разредним старјешином, а ђаци се бјеху разбјежали куд који, само његов противник устајаше с патоса. Изглед Срђа бјеше страхан: расчупан, испрљан, блијед, а очи му сијевају као муње.

— Што је то! Разбојник си постао! викаше директор. То је... то је... У затвор! У затвор! Зов'те послужитеља... брже. Водите га... водите. Преплашени разредни старјешина одвуче Срђа за руку и преда га послужитељу да га затвори.

CRNOJEVIĆ

Мала камарица, с једним уским прозорчићем, који гледаше у башту бјеше одређена за затвор. Мрачно је било у камарици, није весело било ни у башти: дрвеће голо, ријетко ће могаће се виђети пожућели лист, гране се савијаху од силног вјетра и кише. Овако вријеме и на задовољног човјека грдно упливише, а не на једног Срђа, који не престајаше плакати. Зашто је плакао, ни сам није знао, али сузе летијаху саме. Још већма га је жалостило што бјеше сам; чињаше му се да га цио свијет гони.

— Срђе, а Срђе! Што ти је? Не треба тако!

Срђе преста плакати, јер га зваше послужитељ Марко.

— Што је то — а? Ех! свакоме се то догађа.

Добри глас Марка брзо разруши илузију о његовој самоћи: због којег мало прије тако горко плакаше.

„Што сам плакао, луда, та ево Марко са мношћом тако лијепо разговара,“ мишљаше Срђе и стиђаше се својих суза.

— Дигни се, сједи.

Срђе се придигне и, унеколико бар да објасни своје сузе, рече, да га боли глава.

— Е, мора те бољети кад плачеш. А зашто ћеш плакати?

Марко сједне до њега, рјешавајући у себи то филозофско питање: треба ли плакати, за то што је у затвору?

— Не треба плакати, не треба.

Поче он опет разлагати — скривио си, казнили су те, добро.

Казнили..... А ко... ко? Он! Под ријеч „он“ Марку је фигурирало само једно лице — директор и за то та ријеч код њега престајала је бити замјеницом, а обрађала се у именицу.

— Он те казнио.... тако. Он није праведан, — истину ти кажем, — није праведан. То ћу му у очи рећи.

А ако запита, ко смије то говорити? Право ћу рећи ја.

Тако ћу и рећи! Марко га зна! Све Марко зна. А сад може рећи, да се не сјећа како га је покојни отац остављао без обједа. Све је заборавио, а све зато, што правде у њега нема.

— А ти давно знаш директора?

— Директора! Остјеком понови Марко. — Био је као ти кад сам дошао код њега.

Код његовог покојног оца служио сам, гдје год би он ишао и ја с њим. Кад би се вратили ја и стари господин с имања из села, а директор око мене:

„Марко добри, немој ме казати за ово и ово“. А ја и покри сва његова неваљалства.

Марко се мало замисли, па продужи:

— Треба ли што скувати, поћи ће, донијети што — све Марко добри слуга. А одкад дођосмо у варош, погордио се. Директор се зове. Не треба му више Марко.

Зар је то право. Није он праведан, није.

Срђе је био веома дирнут Марковим причањем.

Марко отиде, а Срђе се наслони на прозор и мишљаше на пошљедње његве ријечи.

— Зове вас директор! — викне Срђу дежурни старјешина. Срђе озбиљно, без страха, уђе у собу директора, који му поче читати буквицу, али Срђе мало је што чуо, а још мање разумио: гледајући директора, звонио му је у ушима укор Марка „Није он праведан, није!“

Директор, размахујући рукама, цртао га је црнијем бојама, само не би ли грешника довео к покајању, али на Срђа то не чињаше никаквог утиска. „Сам си још гори“ мишљапе.

Ово га је тјепило, и сасвијем хладнокрвно слушаше директора.

Владање Срђа не утече од пажње директора; он је видио, да добро сјеме његове буквице пада на камениту земљу, он круто прекине и изађе. Срђе остане још мало у то уђе и послушитељ, који му јави да може отићи.

У спаваћој соби све је мирно. Сви спавају; само Срђе све једно те исто трабуни: „Мама, мама, ја нијесам крив. Бога ми нијесам“.

3.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ ЈУНАЧКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

Пивљанин Бајо и паша од Затарја.

Вино пије Пивљанине Бајо,
У широку Рисну и Перасту,
На бијелу од камена кулу,
Пијућ' вино, Бајо проговара:
„А тако ми Бога великога,
Како славни Ђурђев данак дође,
Покупићу једну чету малу
Од широка Рисна и Пераста,
Да је водим у Затарје равно,
А до куле паше од Затарја,
Дако би ми Бог и срећа дала,
Да велика блага покудимо:
Да покупијем тога на хајдуке
И њих све бистре дефердаре,
Још њихове сабље демишкиње.
Што се Бајо Богу захватио,
То је бајо био сатворио. —
Како славан Ђурђев-данак дође,
Он покупи једну чету малу,
Чету малу од триста хајдука
Од бијела Рисна и Пераста;
Бе-год нађе доброга јунака,
Све по пушци и по десној руци,
Који може стићи и утећи,
На тијесну мјесту причекати
И рањена друга прихватити,
А пред четом Лима барјактара
Од Приморја кржаве паланке.
Кад је Бајо чету покупио,
Ситну књигу на кољену шара,
Па је шаље у Затарје равно
На рукама паши од Затарја:
„Чујеш мене, пашо од Затарја,
Ја сам чуо ће ми људи кажу,
Да ти имаш триста ћеса блага,
А ја немам паре ни динара.
„Оћеш ли ми, пашо, поклонити,
Поклонити шесет ћеса блага,

А све блага жутије дуката.
 „Ако ћеш их мене поклонити,
 Задавам ти божју вјеру тврду,
 Куд год хоћу чету проводити,
 Клонићу се од чардака твога,
 Чуваћу га као своју главу;
 Ако ли их оправити нећеш
 С драге воље, ти ћеш насрамоту.“
 Књига дође у Затарје равно
 На кољено паши од Затарја,
 Књигу гледа прохотом се смије,
 Па овако Турчин проговара:
 „Где курвића Пивљанина Баја,
 Какву ми је књигу оправео,
 Да му пошљем шесет ћеса блага!“
 Па је одма књигу оправео
 Бијеломе Рисну и Перасту,
 А на руке Пивљанону Бају,
 У књизи га тако поздрављаше:
 „Чујеш мене, Пивљанине Бајо!
 Што ми тражиш шесе' ћеса блага,
 Не дам тебе паре ни динара,
 Осим голу сабљу иза врата,
 Два рамена на два рамена;
 Још ме слушај Пивљанине Бајо!
 Што ми кажеш да ћеш амо доћи,
 Не било ти за очину душу,
 За очину и за материну;
 Удри, Бајо, кад је теби драго,
 Вазда сам те кадар дочекати.“
 Кад је Бају књига долазила
 И кад виђе што му ситна пише,
 Он подвикну три стотин хајдука:
 „Сад хајдуци, моја браћо драга,
 Да идемо у Затарје равно,
 А до куле паше од Затарја,
 Дако би ни Бог и срећа дала,
 Да велико благо покупимо,
 И њихове придобимо главе.“
 Оће они ријеч не чињаху,
 Па сподбише струке сињгавице,
 А на плећи шарке обравнице,
 А на рамо бистре дефердаре,
 Па отоле Срби окренуше,
 Ето ти их уз которске стране,
 Док дођоше на врх од Праћишта,
 Ту је чета починула бида:
 Ко је гладан једе леба сува,
 Ко је жедан пије воде хладне,
 Ко ли јунак о оружју ради,

Но не хоће Пивљанине Бајо,
 Вазда му је наредно оружје.
 Бајо сједи на камен студени,
 Па овако поче бесједити :
 „Да имали у дружини друга,
 Ђе је добар шићар запазио
 У влашкоме ја л' ерпскоме граду?“

Сви хајдуци ником поникоше
 И у црну земљу погледаше,
 Но не гледа Лимо барјактаре,
 Него побру међу очи црне,
 Па овако Лимо проговара :

„Побратиме, Пивљанине Бајо!
 Ја сам добр шићар запазио
 Тамо горе у Безују равну,
 А на кулу Краичника Рада,
 Има Побро стотину волова,
 Ми би њему могли ударити,
 Задобити стотину волова,
 Још његово небројено благо!
 Тада рече Пивљанине Бајо :

„Не хвала ти, драги побратиме!
 Безује је моја ђедовина,
 А Пива је моја сабовина,
 Ја ти тамо ни крочити нећу,
 Него одој чуц Затарја равна
 Бјелој круци наше од Затарја
 Ђе сам јунак давно наместо.
 Па он скочи на ноге лагане
 И подвикну тристотин' хајдука.

Отоле се Срби окренуше,
 Па на више преко Горе Црне,
 Док дођоше у Затарје равно ;
 У најљепше доба долазили,
 Међу акшам и међу јацију,
 Ђе их тавна нојца прихватила,
 А бјели их данак оставио,
 Па ту сјели те отпочинули.
 Мало било, дуго не трајало,
 Док ево ти старца Игумана,
 Има старац сто и шесет љета,
 Носи старац у руке јаглука,
 У јаглуку све из главе зубе.
 Старац њима помоћ натураио,
 Ајдуци му помоћ прихватили
 И до себе мјесто начинили.
 Но не хоће старац растезати,
 Но се одма поче Јадовати :

„Сад помагај, Пивљанине Бајо!
 Од силнога паше од Затарја

И његова Усеина сина:
 Ево има два мјесеца дана,
 Заминуо по Затарју равну,
 Те он купи данке и хараче
 И порезе од седам година;
 Од велике нужде и невоље —
 Ево су ми попадали зуби,
 Па сам моје искупио зубе
 И донио ево међу вама,
 Не би ли се на ме смиловали,
 Да на пашу сложено ударите;
 Не би ли ви Бог и срећа дала,
 Да његову погубите главу,
 Од зулума избавите рају!“

Кад је њега Бајо саслушао,
 Вјеру му је тврду заложиио,
 Да ће њега старца послушати
 И његову молбу извршити,
 Ако Бог да и срећа донесе.
 Па да видиш Пивљанина Баја,
 Скочи јунак на ноге лагане
 И подвикну тристотин хајдука.
 Заврнуше скуте и рукаве,
 Па у Тару воду загазише;
 Приједоше Тару воду хладну,
 Па навише преко од Затарја,
 Док добоше под пашину кулу
 При њима је лоша срећа била
 Око куле камена авлија,
 На авлији затворена врата,
 А на врата реза натурена,
 Баш да пукне од облака муња,
 Не би могла саломити врата,
 А камо ли рука од хајдука.
 Ајдуци се на муци виђеше,
 Но не гледа Лимо барјактаре,
 Но је јунак скока поскочио,
 Те искочи на бедем од града,
 Па ускочи доље у авлију,
 Те отвори од авлије врата —
 Уљегоше три стотин' хајдука.
 Лимо пође ка бијелој кули,
 Уз госпоцке ситне басамаче,
 Докле дође на врата од куле.
 Кад на кули врата затворена,
 И на њима реза натурена.
 Баш да пукне од облака муња,
 Не би могла саломити врата,
 А камо ли рука од хајдука.
 Кад то виђе Лимо барјактаре,

Он се натраг у дружину врати,
 Па овако јунак проговара:
 „Чујте мене, моја браћо драга,
 Запиштите грлом бијелијем,
 Ка што пиште сужњи у синциру,
 Ја ћу викнут' на врата од куле:
 „Кадо моја, отвори ми врата!“
 Сложни бише па се послушаше.
 Сад да видиш Лима барјактара,
 Ето њега на врата од куле,
 Па овако јунак проговара:
 „Не бојте се сужњи у синциру;
 Не бојте се, не веселили се,
 Јер ја имам на дворове каду,
 Сад ће нама отворити врата.“
 Па овако Лимо проговара:
 „Кадо моја, отвори ми врата!“
 Оће она ријеч не чињаше,
 Јер мишљаше, да је паша побро,
 Па је њему отворила врата.
 Када виђе бијела кадуна,
 Ће се сјају токе на хајдуке,
 Она шћаше затворити врата,
 Но јој не да Пивљанине Бајо,
 Но кадуну ухвати за руку,
 Па овако нојци проговара:
 „Ово није паша од Затарја,
 Него главом Пивљанине Бајо.“
 Уљегоше три стотин' хајдука,
 Уљегоше те отпочинуше,
 На пашиној од камена кули.
 Приправеше госпоцку вечеру,
 Па су туна нојцу коначили.
 Кад у јутро зора осванула,
 Опреди се три стотин' хајдука
 На бијелој од камена кули.
 Мало било дуго не трајало,
 Док ево ти паше од Затарја
 И његова Усеина сина,
 Па под кулу коње одјаше,
 Па их ето на бијелу кулу.
 Како они изишли на кулу,
 Суерете их Пивљанине Бајо,
 Поред њега Лимо барјактаре,
 Обојици погубише главе:
 Па по кули покупише благо
 И узеше два коња витеза,
 На окрету кулу запалише,
 Ухватише бијелу кадуну,
 Одведоше Рисну и Перасту.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ

Затвор, мила, врата,
 Да не дође тата;
 Јер да дође тата, —
 Ја би преко врата...

Пази дико кад је ко,
 Не гледај ме у око;
 Не гледај ме умиљато,
 Да с' не сјете, злато.

Пази, дико, пази се,
 Немој ни с' ким шалит' се;
 Немој нико да ти знаде,
 Да те љубим саде.

Овамо се, секо,
 Знаш што је Бог реко? —
 Грли љуби оба ока
 У младога момка.

Добро вече, мила!
 Ђе си данас била?
 Ја сам ваздан цвеће брала
 Теби сигура да

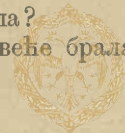
NACIONALNA

ВИБЛИОТЕКА

СРПСКА НАРОДНА ПЈЕСМА

СВАКО МИСЛИ ДА ЉУБИТЕ

Што л'јепо видите.

BURDE
 CRNOJEVIĆ

Око моје црно,
 Како ли си фино!
 Ти примамиш свако злато
 К себе умиљато...

Неко вика, не шапти,
 Вријеме је спавати;
 Неки са том, нека с тиме,
 А ја немам с киме.

Црне очи ђаволи,
 Ко ће да ве не воли?!
 Они што код огњишта
 И што не зна ништа

Руко моја ручице,
 Миле л' су ти цурице,
 Да загрлиш, да пристиснеш
 И да којом штинеш...

Црне очи ђаволи,
 Ко ће да ве не воли?!
 Ко год знаде што вредите,
 Сваким се волите

Срце моје јађено,
 Што си тако рађено?
 Што нијеси миловало,
 Што ти се допало?

Не би друго волио,
 Да ми је Бог 'дарио,
 До да љубим што би мило
 Моме срцу било

Росна киша удара,
 Момче ноћу тумара;
 Све тумара тамо амо —
 Наћи драго само

Вјетар дува смрже лед,
 Што си дико тако блед?!
 Еј, не бледи, не страши се —
 К мени примакни се.

Лепа Мике, Богати
 Немој бердан носити!
 Не носе бердан у њем варе
 То мами бећаре

Огањ гори, пламен сја,
 Дедер мила пољуб да;
 Дедер мила пољуб дај ти,
 Па се неј кајати.

Зреле крушке падају,
 Ђевојке се удају;
 Она моја неће сада,
 Но се мене нада

Очи моје зелене,
 Што сте тако презрене?!
 И ако су црне ље'ше,
 И ви сте од преше.

Из збирке Мираша Ђукића Васојевића.

Н Е В А Љ А С Е

- Не ваља се кокошку, која пропоје, држати — јер ће некоје умријети.
- " " " зеље (купус) у суботу садити — јер се неће родити.
- " " " да поп народу казује, кад је марач — јер ће му умријети попадија.
- " " " мртво дијете младих родитеља у гробу на ниже поше-
нути — јер мајка више неће рађати.
- " " " болесник ногама наприје носити — јер ће умријети.
- " " " да жена испред човјека на путу пријеђе — јер му неће
тај пут бити сретан.
- " " " кукавицу убити — јер ће му мајка кукати.
- " " " гаврана пушком гађати — јер ће, који гађе, умријети.
- " " " воће при крају мјесеца садити — јер неће рађати.
- " " " воће преступне године садити — јер ће се слабо примити.
- " " " по ноћи за собом се окретати — јер ће се ђаволи при-
казати.
- " " " убујену змију на леђа превртати, да јој се ноге не виде,
— јер ће, ко јој их види, умријети.
- " " " над водом наклањати — јер она може маћи к себи.
- " " " на Вртоломјев-дан на дријево пењати — јер ће панути.
- " " " на једну ногу клецати — јер ће орамати.
- " " " од рода с туђе баштине за сјеме украсти — јер се укра-
деноме већ неће рађати.
- " " " умијешаној предурљи рећи земљача — јер се неће одр-
жати на огњу.
- " " " спремајући купус за сађење у кућу уносити — јер се
неће примити.
- " " " празну пушку окретати у недајету — јер ће ју ђаво
напунити.
- " " " пасје греботине прескочити — јер ће изаћи бољећице
по тијелу.
- " " " Оплетену гужбу на огањ налагати — јер ће се згуж-
бати млад у бравима.
- " " " да жене у младило мотају по вечери конач у клупка —
јер ће се млад замотана рађати.
- " " " на Марач леб мијесити — јер ће се преко цијеле године
штетити.

(Свршиће се.)

Из збирке Л. Н. Е.

Н А Р О Д Н Е И Г Р Е

Ч о б а н а .

Кад се на бијеле или месне покладе скупи народ на неко урочено мјесто, стану приметити разне игре и то, како људи, тако и жене.

Жене, између разних игара, играју и горњу игру овако :

Скупе се све жене на једноме мјесту и назначе између себе једну за чобана, једну за пса, а један мушки одреди се за вука. Кад се бира, која

ће за пса, стане свака са своје стране викати: ја прелијешо лајем и нећу пуштити, да ми вук понесе ниједног брва.

Кад су се већ погодиле, што и међу људима тешко иде, а не међу женама, онда она, која је одређена за чобана, рекне женама, да посиједају, а ону, што јој је мјесто за пса, свежу за уже близу торине, тако оне назову оно мјесто, ће су посиједале жене.

Чобан леже и бајаги заспе, а пас непрестано лаје. Чобан гдје којом подигне главу и алакне вичући: а гарове, а! — Пас све боље лаје и нај-послије дође вук и ускочи у торину, т. ј. међу женама, и стане да их хвата. — Чобан скочи, те пусти пса и пуште се у поћеру за њим, али вук, као вук, зграби једну, па је понесе. — Пошто га неколико поћерају, врате се натраг и чобан опет уздене стоку у торину и свеже гарова.

Вук више пута долази, и тако све носи једну по једну, бирајући, као што му је у обичај, све бољу и бољу.

Фуса—лепе.

Ово је проста, али по некога тешка игра, а ево како:

Завежу се двојици очи, како не могу ништа виђети; постави се једна столица на сред куће и дохвати се један руком за један крај, а други за други крај, а даде им се један конопац, који је направљен на неколико узлова, да се боље осјети, кад се њим удари.

Један од ове двојице узме у руку конопац и зове другога овако:

-- Фусо!

— Ево ме, Лепе! — одазове му се други.

— Добро вече!

— Добра ти срећа!

— Кри се, е ћу да те тражим доко нећеш

— Оћу, а да што ћу, и он се полако на врх прста помиче, да га онај не опази, који напери уши, дако би га опазно, гдје ће се притајити.

Пошто се скрио, али не да се одвоји од столице, онда овај завитла конопцем и гађе на оно мјесто, ће му се чини да се скрио, па ако га погоди викне: бјеше ли ти то Фусо! вала те не ћах слађе ударити, него ка' да те бијах нашао у купус.

Фусо несретни рече: чујем, чујем, али и ти ми се чекај.

За тим узме Фусо конопац и тражи Лепе и гађе га, и тако се оба ређају, докле год се надовоље, а случи се, по гдје-кад, да се и посвађају, јер се неки вјешто сакрије, а неки некога убије, тако, да страда по за петнајест дана.

Приближно Филип М. Пејовић
ученик Бог. Уч. Школе.

НАРОДНЕ ПРИЧЕ

Два брата.

Један човјек имао је два сина, један од њих био је паметан, а други манит. Отац њихов, будући веома стар, наскоро умре, а синови, неупутно живећи, потроше све имање очево, само им остане један вб. Тада онај, бајаги паметни, рече манитоме своје брату:

„Идем ја, брате, продати и овога вола, могуће, да ће скупо коштати, јер је сасвим добар.“ —

„Имаш право,“ рече манити, „иди продај га.“

Сјутра-дан паметни поведе вола и срете у путу три Турчина: Муја, Алију и Османа, који га предусретну говорећи:

„Дај, влаше, продај нам тога зеца!“

— „Каква зеца, Турци, јесте ли при себи!? Није ово зец, него вџ!“

— „Манита влаа, јали га убили: повео зеца да прода у име вола, вала је баш вла!“

Тада сам он призна, да је пред њим зец и рече: „ето вам га за четири гроша.“

Турци му га одма плате, колико га је цијенио и поведу вола у име зеца; а он се врати и каже манитоме брату, како је продао зеца; а манити му рече:

„А да јеси ли вола водио на пазар?“

— „Ја сретох три Турчина, и они ми рекоше, да је оно зец био, па им га продадох за четири гроша.“

— „Види се, да си паметнији од мене,“ рече манити, посмјехујући се, „кад си продао вола од шесдесет талијера за четири гроша!“

Но, кад је паметни одвео да прода вола, манити је пошао у гору и ухватио два зеца, па рече:

„Идем и ја да продам једнога од ова два.“ Онога другога свеже у кућу, па заповиједи својој жени, да зготови ручак, и да буде готов, док се он врати с пазара сјутра, и да чува добро везана зеца, да не утече.

Идући путем, срете близу пазара она иста три Турчина, којима је његов брат вола продао за четири гроша, који га запитају:

„Пошто ћеш, влаше, продати тога зеца?“

Он им одговори: „Не могу га никакo продати, јер је ово мој најбољи послужник: што драго да му заповиједи, послушаће ме; али најпослије, кад толико молите, доћите сјутра мојој кући на ручак, па ћемо се тамо погађати, а ја ћу мога послужника послати, да заповиједи жени мојој, да зготови објед.“ Па одмах шине зеца онамо, од куда су дошли и рече Турцима: „виђите, како је послушан.“

Турци се згледаше један на другога, и рече један: „Бога ми, Мујо, вриједи сада 50 златнијех мецидлија.“

Сјутри дан пођу заједно с манитим на објед, и нађу тамо све готово: жена зготовила објед, зец свезан поред ватре, наперио уши.

Турци, мислећи да је оно онај „послушник“ обрадују се сад, и један од њих рече:

„Гле, Мујо, како се послушник грије поред ватре.“

Посље обједна погоде се и даду Турци манитоме без иједне ријечи 50 златнијех мецидлија за зеца, и одмах га поведу.

Кад су дошли у варош рече Мујо:

„Нека иде послушник, да каже жени, да скува каву, док се ми мало прошетамo,“ тако и учине. — Али зец, као зец, одмах наодоа бјежати и кроз варош, и утече у гору. Тада Мујо поведе Турке на каву, мислећи, да је зец казао жени, да скува каву; но, кад не нађу готову каву, рече Мујо жени:

„Зашто нијеси скувала каву, кад сам послао зеца, да ти каже?“ —

„Каква зеца, јеси ли при себи!? ко те то преварио?“ —

„Ала вла, пас му се мяса најео, ће нас превари!“ рече Мујо. —

„Ајдемо га ћерати,“ рекну друга двојица. —

„Ајдемо де!“ рекне Мујо.

Кад су дошли кући онога манитога, рекну му:

„Зашто си нас, влаше, преварио?“ —

„Жена ми је крива, за Бога немојте ме бити; идем је сад заклати,“ — али је манити још прије био насуо једно кријево од вола крвљу, па га привеза жени око врата, јер су се били прије договорили. —

Кад стаде клати жену, притисне ножем по оном кријеву, и одма крв поплушти, а жена, чинећи се мртва, падне на земљу. Кад то виде Турци рекну:

„Што учини, влаше? ми бисмо ти опростили!“ — Тада рече манити:

„Ја имам један рог од вола, и чим пунем кроз њега на какву мртву ствар, оживи одмах, па ће и моја жена оживити, ако пунем.“ —

„А ти пуни,“ рекну они.

Тада он пуне на рог под грло жени, и одмах жена устане, која се дотле чинила мртва. Кад то виде Турци, погледају се, па рекну:

„Ала чуда! Бога ми онај рог вриједи шестесет златних мецидлија!“ и купе га одмах за толико...

Тада Турци понесу рог, и отиду дома, па да један од њих учини покушај са рогом, т. ј. окриви своју жену за неку погрешку, пак је одма закоље. Затим се сажали, и стане пувати на рог, да би оживила, но ко ће је из мртвих подићи? — Кад овај види, да нема фајде, не хтједе ни оној двојици казати, да му је жена мртва, него им рече:

„Кад сам заклао војву жену, она је одмах оживила, чим сам пуноу у рог, па тако и ви учините, као што сам учинио, да се уверите.“ —

Тако и учине; но пошто не буде никакве фајде од тога покушаја, онда им и они први каже да је и његова мртва, него хајдемо, да ћерамо влаха, што нас је преварио.

Кад дођу ономе манитоме, рекну му:

„Зашто нас ти преварио?“ А он им одговори:

„Погријешо сам, немојте ме бити, него да би вам мања грехота била, метните ме у ову врећу, па ме понесите и баците у ријеку.“

Турци тако и учине; али кад га донесу до ријеке, рекне им манити:

„Молим вас идите ви сада на ту ливадицу, — те клањате, јер ће вам лакше души бити, па ме онда у ријеку баците.“ —

„Турци отиду, да клањају, а манити остане онђе у врећи крај ријеке вичући:

„Нећу!, нећу!, нећу!“... Неки чобанин, што чуваше покрај ријеке своје стадо, запита манитога у врећи:

„Што ти је болан, што вичеш?!“

„Он му одговори. „Оће неки Турци, да ме жене, па ја нећу!“ А чобан му рече:

„Ја ћу, но ти изиђи из вреће, и на ти ово моје оружје и аљине, а ја ћу твоје обући.“ Тада манити изиђе, ођене се чобанским одјелом и оружјем и оде к стаду, а чобан уђе у врећу вичући:

„Хоћу!, хоћу!, хоћу!“ кад дођу Турци и чују ће виче рекну му.

„Зар хоћеш, влаше,“ и баце га у ријеку.

Тада дође манити са стадом код Турака, а они га одмах познаду и рекну:

„Одјуд ти сад са стадом?“

„Ја нађох ово стадо у води, а остало је и још много, јер' их не могах искупити“. Тада један од оне тројице скочи у воду, а пошље неколико тренутака вода га избаци на врх. Онда ће запитати Турци манитог: „Шта је оно?“ Он им одговори лакоми Турчин, па хоће да све окупи.“ Тада и они два скоче и утопе се, а манити пође здраво кући. —

Марко Вукосавовић, учитељ.

Тешко брату без брата.

У неком селу живљаху једном три брата. Отац им бјеше још жив. Два старија брата бјеху к'о двије виле. Свак их хваљаше, а тим се они поношаху, само жаљаху што им најмлађи брат не бјеше као они. Да би се како од овог најмлађег брата ослободили, гоњаху га од себе, и да могаху у јаму га ћаху бацити, само да им га свијет не гледа, и да се њин брат не зове. Најпослије га одијеле, те код њега и не долазаху. Али и ако он не бјеше, као му браћа, мало по мало прикупи повелико имање и лијепо живљаше. Свак се у селу чуђаше како он до тог имања дође; мишљаху, кад је овако ружан, он и незна ништа, али то тако није било.

Једнога јутра поранише му браћа, те у лов на зечеве, а овај најмлађи, да ишћера стоку у пашу, у то виђе браћу па их запита:

— Ако Бог да, докле јутрос?

— У лов, сутуране, у лов? — повиче му најстарији брат.

— А би ли и ти с' нама, банино? — подвика подругљиво средњи му брат.

— Ја хоћу, — али немојте, да идем далеко, јер чини ми се могао би ударити снијег.

-- Ха, ха, — насмија се старији и рече: такви не иду у лов, нећеш данас с нама, као што и нијеси ни досада, но намајте овце, да ти их ко не покраде!

Најмлађи брат застиже се, али им не могаше ништа, старији су, па им опрашће. Старија му браћа пођоше у лов, а он оста код стоке. Поче да мисли хоће ли и он поћи за њима, те као да га нешто тицаше, јурну за њима, а остави једном ђетету стоку. Од оружја ништа немаше, до мале пушке и косијер у руци. Одмакоше далеко у неку планину око три сата најбољег хода. Док наједном поче падати снијег. Мало по мало до паса. У томе он под једну греду, а гле, под њом спи зец, те он косијером по глави, уби га, па с њиме у руку. У то поклич, поклич, неко зове. Сјети се он да ће му то бити браћа, те он право на клицање. Кад тамо, али му се један брат сломио, трчећи за зецом, а други извинуо ногу, па се дозивају, а један другом не може притећи у помоћ. Кад виђеше најмлађег брата, обрадоваше се, као да им сунце грану. Но ево зло, снијег пада, не престаје, док најаха сврх највишег чојка.

Јадни грдов, (тако овог најмлађег зваше отац,) потрча код оног те му је нога извинута, потегну му је, стисну пасом, начине пртину до пећине, те с њиме у пећину; а оног те бјеше сломио ногу диже на малена али јака плећа, те и с њиме у пећину. Озевли, огладњели, а њима нигдје ништа, снијег пада, не престаје, а грдо покупи нешто дрва око пећине, нешто косијером посијечи, укреси и наложи ватру.

Ту су морали замркнути, али немају што вечери. Он им не казује за зеца, ставио га под струку, доноси им снијега да зобљу од жеђи, а они

се постиђели ка младе невјесте, ништа не зборе. Кад поче овај најмлађи да ђеље ражањ, добро се зачудише, а боље овеселише. Пошто би готов ражањ, одрије зеца, наврће га, па и испече. Даде браћи да вечерају, на лаже огањ, покријева их струком и својом гуњином, а он само сједи и пуши.

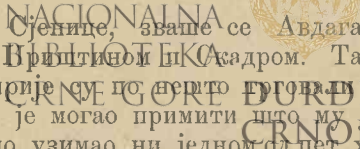
Освану. Пуцају пушке, поклич на све стране. Дигло се село, да их тражи. Кад чу поклич најмлађи брат, јави се једном сељаку, и каза му да су сви у пећини. Окупише се брзо сви сељани, узеше обојицу, те понеси у село. Кад дођоше дома испричаше оцу и свим сељанима што је и како је било. Свак Бога хваљаше, а најмлађем брату захваљиваше, што је браћу избавио.

Пошто ова браћа оздравише позове их све отац и стави клетву да се не дијеле ни они ни њихова дјеца. Тако је то и остало, те, причају, данас има у тој кући око седамдесеторо чељади: синова, снаха, унука и прау-нука Живе у слози, слушају сви једног, не заносе се један од другог, те им свак завиди.

Тешко брату без брата, често би чуо у тој кући. Свако чељаде знаде за овај догађај и пасу пас предаје, па се добро чувају, да једно друго не увиједи.

Приближеио Буро Шпадијер, учитељ.

Д о б а р   с е н е т *)

Трговац један из Сјенице, зваше се Авдага Ђатовић, трговаше по нешто са Призреном, Скардром. Тако у Скадру узимаше у једнога латинина; најприје су по сенету *CRNOJEVIĆ* готовијем, а пошто су се боље упознали, овај је могао примити што му је требало и узимати на вересију, али није више узимао ни једном од пет хиљада гроша и вазда је поштено исплаћивао. Једанпут, дошавши у Скадар, исплати први рачун свом повјериоцу, па га упита: „газда! колико ћеш ми у будуће давати кредита?“ Овај одговори: „Ја видим Авдага, да си ти добар чоек и од вјеровања, па ето мој дућан те узимај колико ти треба.“ Авдага одложи робу, учине рачун и око тридесет хиљада гроша остаде дужан латинину. „Кад је рок, газда?“ рече Авдага. „Кад сам шћенеш донеси, само, да ми даш мало сенета колико си ми дужан, да се зна, е вијек је и дуг и кратак.“ одговори латинин. Авдага подпише сенет, но латинин не умијаше турски писати, прими сенет и остави. Ту се раздвоје и аладе на најљепши начин.

Прошло је неколико година, а нема гласа од Авдаге. Латинин се сјети онога сенета, те с њим у суд, не говорећи ништа, додаде сенет кадији. — Кадија промотри мало па стаде читати... „Шукадар букадар Авдага Ђатовић неће више никад у Скадар.“ „Трговче! — рече кадија — преварио си се и ајде с Богом, ја ти не могу ништа, ево видиш шта ти је подписато у сенету, но по сад пази.

*) Привзаница.

Приближеио Симо С. Терић.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

Зора лист за забаву, поуку и књижевност уређује Алекса Шантић и Светозар Ђоровић. Свеска за Мај у Мостару, Штампарија књижарнице Пахер и Кисића 1897. Садржај: *Балада III.*, пјесма од Јована А. Дучића. *Прорицање — нагађање*, приповијетка Јов. Стефановића-Виловског. *Пјесме*, од Драг. Брзака. *Занзара*, Gustava Toudouze, превела Јелисавета С. Пав. *У неприлици*, пјесма од Ст. Бешевића-Петрова. *Женстријско гнездо*, од Коломана Миксата преводи Жарко. *Пре но видех*, (Георг Шерер) пјесма, превео С. Д. Мијалковић. *Успавано језерце*, (Јулијус Мозен) пјесма, превео С. Д. Мијалковић. *Кнез Сребрни*, (наставак) роман из времена Јована Грозног, од грофа А. К. Толстоја; с руског преводи Вукосава Иванишевића. *Чиштајмо Рјечник!* Талијански написао Ђ. Де Амићис превео Марко Цар. *О значају поезије*, предавање Милоша Н. Пејиновића. *Оцјене и прикази: Приповијешке* Милке Алексића-Гргуреве. *Први дио*, оцјенио Наггу. *Из народа и о народу*, пише Лука Грбић-Вјелокосић, приказао Риск. *Књижевне билешке. Умјетности. Разно. Уз слику* Балканска Царица у Мостару, од Ј. А. Д-ћ. *Преглед.*

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Материјал и изворна истраживања по историји Чернгорја. А. Александрова. Казань. Типо-литографија Императорскога Университета 1897.

Православни востокъ въ минувшемъ 1896 году. И. С. Пальмова. С.-Петербургъ. 1897.